

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KREITI YA 12

SEPEDI LELEMETLALELETŠO LA PELE (FAL)

LEPHEPHE LA PELE (P1)

DIBOKWANE/HLAKOLA 2018

MEMORANTAMO

MEPUTSO: 80

Palomoka ya matlakala a memorantamo ke 6.

KAROLO YA A: TEKATLHAOLOGANYO**POTŠIŠO YA 1****Tlhahlo ya go swaya tekatlhaologanyo**

- Ka gore šedi e letše go kwešišo, dikarabo tša mopeleto wo o fošagetšego le tša diphošo tša polelo di amogelwe, ntle le ge diphošwana tšeo di fetoša tlhalošo goba kwešišo. (Le ge go le bjalo, diphošo di swanetše go laetšwa).
- Hlokomologa mantšu a molekwa a a šomišitšego go tšwa malemeng a šele, gomme o se mo fokoletše meputso ge e le gore karabo e sa na le mohlodi. Le ge go le bjalo, lentšu leo le tšwago malemeng a šele gomme le šomišitšwe sengwalweng, ebile le nyakega karabong, le amogelwe.
- Go dipotšišo tša boikgopolelo go se abje moputso go karabo ya EE/AOWA le KE A DUMELA/GA KE DUMELE. Lebaka goba ntlha ya go fahlela karabo ke yona e fiwago moputso.
- Ga go moputso wo o abjago go NNETE/MAAKA goba NTLHA/KGOPOLO. Lebaka goba ntlha ya go fahlela ke yona e hlokomelwago.
- Ge molekwa a ngwadile lefoko ka moka go karabo ya go nyaka lentšu le tee, aba moputso ge fela lentšu leo le thaletšwe.
- Ge karabo e nyaka dintlha tše pedi goba tše tharo gomme molekwa a file tše ntši, swaya tše pedi/tharo tša mathomo fela.
- Amogela polelo ya dimmotwana tša go fapana.
- Go dipotšišo tša go kgetha karabo ya maleba, amogela tlhaka yeo e sepelelanago le karabo ya nnete LE/GOBA karabo ya go ngwalwa ka botlalo.

1.1	1.1.1	• batswadi • batho ba bagolo • batho ba bannyane	(3)
	1.1.2	Lenyatšo le mereba	(2)
	1.1.3	• Go lwešanya batho • Go thuba malapa • Go hlola dipolayano	(3)
	1.1.4	• O fetola batswadi gampe • O ba tsupulela melongwana • O ba botša gore ga se batswadi ba gagwe (TŠE PEDI fela)	(2)
	1.1.5	• Mohlare o kobja e sa le wo monanana • Motho o rutwa mekgwa ya bophelo e sa le yo monnyane	(2)
	1.1.6	• A ka hloka bokamoso • A ka swarwa • A ka bolawa	(3)

- 1.1.7
- Re belege ngwana wa go hloka mohola
  - Nkabe re ile ra dira gore a se belegwe/Bolawa a sa tšwa go belegwa (2)
- 1.1.8
- Motswadi a ka tsenwa ke malwetši a go fapana
  - Motswadi a ka šitwa ke go kopana le maloko a setšhaba (2)
- 1.1.9 O amega go mehuta ka moka ya bosenyi. (1)
- 1.1.10 Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana. Mohlala:
- Manyami.
- Ke nyamišwa ke bana ba go nyatša barutiši
  - Ke nyamišwa ke bana ba go kgoga lebake (3)
- 1.1.11 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana. Mohlala:
- Ke be ke tla mo swara gore a ye kgolegong
  - Ke be ke tla mo swara gore a otlwe (E TEE fela) (1)
- 1.2
- 1.2.1 C/Nwa le go senya meetse. Meetse a mantši a felela fase ka ge a sa šomiše sa go nwa. (2)
- 1.2.2
- O nwa meetse ka seatla sebakeng sa go šomiša senwelo
  - O beile molomo wa gagwe molongwaneg wa pompi ya meetse gomme a ka fetetša ba bangwe malwetši (2)
- 1.2.3 Go a fiša.
- Gantši ge go fiša batho ba nwa meetse kudu
  - Mošemane ga se a apara diaparo tše borutho (E TEE fela) (2)

PALOMOKA YA KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: KAKARETŠO**POTŠIŠO YA 2****Tlhahlo ya go swaya kakaretšo.**

- **Kabo ya meputso**
  - Dintlha = 7
  - Polelo = 3
  - Palomoka=10
- **Kabo ya meputso ya polelo ge molekwa a šomišitše mantšu a tlhalošo.**
  - 1–3 ya dintlha tša nnete - meputso 1
  - 4–5 ya dintlha tša nnete - meputso 2
  - 6–7 ya dintlha tša nnete - meputso 3
- **Kabo ya meputso ya polelo ge balekwa ba šomišitše mantšu a bona le ditsopolwa.**
  - Ge molekwa a tsopotše dintlha tše 6 go iša go tše 7 ka ntle le go di hlaloša, ga a fiwe meputso wa polelo.
  - Ge molekwa a tsopotše ntlha e 1 go iša go tše 5, tše pedi a di hlalošitše ka mantšu a gagwe, o fiwa meputso o tee wa polelo.

HLOKOMELA**Palo ya mantšu**

- Baswai ba kgonthiše palo ya mantšu ao a šomišitšwego.
- O se fokotše meputso ge molekwa a se a bontšha palo ya mantšu goba ge a bontšhitše palo yeo e sego ya maleba.
- Ge molekwa a fetile palo yeo e beilwego ya mantšu, bala go fihla go a mahlano fela ka godimo ga palo yeo e beilwego gomme o hlokomologe seripa seo se šetšego sa kakaretšo.

DITSOPOLWA		MANTŠU A TLHALOŠO
1. '... ba wela molabeng wa babapatši ...'	1.	O gogwa ke polelo ya dipapatšo.
2. 'Ba reka ntle le go dira dipeakanyo tša mašeleng ...'	2.	Ga ba beakanyetše dilo tše ba nyakago go di reka.
3. '... ba eja mabenkeleng a dijo a go bitša mašeleng a godimo.'	3.	Dijo go jewa tša direstšurente tša theko ya godimo.
4. '... motho a lebala le gore o gola bokae ge a reka.'	4.	O reka ntle le go lebelela mogolo wa gagwe.
5. '... go tšea leeto leo le sego la ka la beakanywa.'	5.	Maeto a tsupologa ntle le peakanyo.
6. 'Bontši ba no reka ka gore ditheko tša dilo di le fase, ...'	6.	Batho ba reka gobane theko ya dipahlo e le fase.
7. '... o reka a sa bapetše le ditheko ...'	7.	Ba reka ntle le go lebelela seo se bitšago le tše di lego fase.

.....

PALOMOKA YA KAROLO YA B: 10

KAROLO YA C: THUTAPOLELO LE TŠHOMIŠOPOLELO**POTŠIŠO YA 3****Tlhahlo ya go swaya karolo ya C.****• Mopeleto**

- Dikarabo tša lentšu le tee di swanetše go fiwa moputso le ge mopeleto o fošagetše, ntle le ge phošo yeo e fetošša tlhalošo ya lentšu.
- Go dikarabo tša go nyaka lefoko ka botlalo, mopeleto wo o fošagetšego o swanetše go šetšwa ge e le gore phošo yeo e tšwelela ka sebopego sa polelo yeo e lekwago.
- Mo go lekwago kopafatšo, karabo e be le maswaodikga a maleba.
- Sebopego sa mafoko se nepagale gomme se fiwe ka mafoko a a feletšego go ya le ka taelo.
- Go dipotšišo tša go kgetha karabo ya maleba, amogela tlhaka yeo e sepelelanago le karabo ya nnete LE/GOBA karabo ya go ngwalwa ka botlalo.

- 3.1 Batšeadibidio ba Kgotsafala. (1)
- 3.2
- Fonte ye kgolo
  - Seswantšho
- (2)
- 3.3 Re šomiša basadi fela. (1)
- 3.4 Letsetse (1)
- 3.5 B/Kgetholla bobotse bja diswantšho. (1)
- 3.6 Re bitše, re go tšeele bidio, o hwetše diswantšho mphiwafela. Ke modirišotaelo. (2)
- 3.7
- Tšhupabodulo
  - Dinomoro tša mogala
  - Ditefelo
- (TŠE PEDI fela) (2)
- [10]**

POTŠIŠO YA 4

- 4.1 Bookelong/Kliniking
Go bonala tripi, molwetši le ngaka. (2)
- 4.2 Selefouno – Sellathekeng. (2)
- 4.3 C/Ngaka.
O apere setetosekhoupo. (2)
- 4.4 Di – ke hlogo ya leina.
di – ke lekgokedi/lekgokasediri. (2)
- 4.5
- Monwana o bontšha gore dilo di sepela gabotse
  - Motho wa mopeteng o tsogile, ga se a robala bjalo ka molwetši. O bontšha gore o fodile
- (2)
- [10]**

POTŠIŠO YA 5

5.1	5.1.1	Timamello/Lebone	(1)
	5.1.2	Kgoši	(1)
	5.1.3	Letše Mokgadi o letše ka ntlong.	(2)
	5.1.4	Na le ... ka ge le se na le dikgomo tše dintši.	(2)
	5.1.5	<ul style="list-style-type: none"> • Nagagadi: E laetša bogolo bja naga • Kgošigadi: E tšweletša botshadi 	(2)
	5.1.6	Ge o ka leka go mo radia o tla gahlana le dipela di thotha.	(2)
	5.1.7	<ul style="list-style-type: none"> • A bopilwe ka modu wa go swana • -šom- 	(2)
	5.1.8	<ul style="list-style-type: none"> • tše: lekgokahlaodi • di- hlogo ya lehlaodi • -kgolo: modu wa lehlaodi (TŠE PEDI fela)	(2)
5.2	5.2.1	C/Lehlathifelo. Go hlomeditšwe moselana wa -ng go leina, 'mokgotha'.	(2)
	5.2.2	Kgotsa/Tlabega/Makala Kgotsitše/Tlabegile/Maketše	(2)
	5.2.3	Bao ba robetšego. Le šoma go hlaola leina, bašemane.	(2)

[20]

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 40
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 80